A KULTÚRA- ÉS OKTATÁSKUTATÁS FÓKUSZPONTJAI A MÚLTBAN ÉS A JELENBEN
JUBILEUMI TUDOMÁNYOS KONFERENCIA

2026. május 29.
Szeged, Boldogasszony sgt. 6.

ABSZTRAKTOK

ASZALAY KÁLMÁN

Debreceni Egyetem, Humán Tudományok Doktori Iskola,
Szociológia és Társadalompolitika Doktori Program
ORCID azonosítója: 0009-0006-0839-7913

A családi támogatás, iskolai kötődés és intézményi együttműködés szerepe a hátrányos helyzetű roma tanulók oktatási sikerességében

Kulcsszavak: oktatási egyenlőtlenség; roma tanulók; iskolai kötődés; társadalmi tőke; pedagógusok; kompenzáció

A tanulmány célja annak vizsgálata, hogy a családi támogatás, az iskolai kötődés és az intézményi együttműködés milyen módon járul hozzá a hátrányos helyzetű, különösen roma tanulók oktatási sikerességéhez. A kutatás egy korábbi empirikus vizsgálatra épül, amely az alacsony iskolai végzettség okait elemezte, ugyanakkor nem adott választ a sikeres tanulási pályák feltételeire. A jelen vizsgálat ezt a hiányt kívánja pótolni egy relációs megközelítés alkalmazásával, amely a tanulói sikerességet nem kizárólag egyéni tényezők függvényeként, hanem intézményi és kapcsolati folyamatok eredményeként értelmezi. A tanulmány elméleti kerete a kulturális és társadalmi tőke koncepciójára, valamint a pedagógusok önhatékonyságára épül. A kutatás vegyes módszertani megközelítést alkalmaz, kérdőíves adatfelvétellel és kvalitatív interjúkkal. A feltételezés szerint a családi támogatás hatása az iskolai kötődésen keresztül közvetítődik, amelyet az intézményi működés és a pedagógusok szerepe tovább erősít vagy gyengít. A tanulmány hozzájárul az oktatási egyenlőtlenségek értelmezéséhez azáltal, hogy a hiányokra épülő megközelítések helyett a működő kompenzációs mechanizmusokra irányítja a figyelmet.

Dr. habil. BAJUSZ KLÁRA

Pécsi Tudományegyetem (PTE), Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar (BTK), Humán Fejlesztési és Művelődéstudományi Intézet (HFMI), egyetemi docens

ORCID azonosítója: 0000-0002-6477-2152

A sikeres idősödés felnőttoktatói szemmel - hogyan változtak a gerontológiai öregedéselméletek az elmúlt fél évszázadban?

Kulcsszavak: sikeres idősödés, idősoktatás, gerontológiai öregedéselméletek

Öregedő társadalomban élünk – egyre tovább, és egyre aktívabban. Egyre lényegesebb tehát, hogy a nyugdíj utáni életszakaszt, mely több évtizedre is nyúlhat, milyen minőségben éljük meg. A sikeres idősödéshez azonban, mely egyszerre társadalmi és egyéni szükséglet is, olyan szemléletváltásra van szükség, mely az öregedést tudatos és részben tervezhető folyamatként értelmezi. Az előadás röviden bemutatja azt az evolúciós folyamatot, melynek során megszülettek az egymásra épülő gerontológiai öregedéselméletek az 1960-as évektől napjainkig. Kitérünk arra is, hogy felnőttoktatóként/idősoktatóként mi a szerepünk ebben a folyamatban, milyen eszközökkel járulhatunk hozzá a boldog időskor megteremtéséhez. Sikeres, tudatos, aktív, reziliens vagy egészséges öregedés? Mi a közös ezekben a paradigmákban és melyek az eltérések? Milyen kritikák fogalmazódtak meg az egyes elméletekkel kapcsolatban? Hol és merre tartunk most?

BEKESNÉ KOVÁCS JUSZTINA
SZTE Juhász Gyula Gyakorló Általános és Alapfokú Művészeti Iskolája,
Napközi Otthonos Óvodája
ORCID azonosítója: 0009-0007-3826-3163

SAVANYA ILDIKÓ
SZTE JGYPK SZFTI Művelődéstudományi Tanszék
Arany János Általános Iskola

ORCID azonosítója: 0009-0001-1127-255X

LAPOZZ: iskolai könyvtárak olvasáskutatási eredményeinek nyomában, az Alfa és „Z” generáció olvasási szokásai

Kulcsszavak: általános iskola felső tagozat; közösségi tér; olvasási- és könyvtárhasználati szokások; korosztályos probléma

2022 májusában egy olvasáskutatási felmérés zajlott Szegeden, mely általános és középiskolás korú diákok olvasási- és szabadidő-eltöltési szokásait mérte fel. A kutatásban két általános iskola vett részt, melyek közül az egyik gyakorlóiskola. A felmérés ebben a két intézményben több, mint 400 diákot érintett. Az olvasási és szabadidő-eltöltési szokások feltárása mellett a kérdőív egy része konkrétan azt vizsgálta, hogy a könyvtárak, azon belül az iskolai könyvtárak milyen szerepet töltenek be a mai diákok életében. A felmérés általános iskolai könyvtárakra vonatkozó eredményeinek elemzése azt mutatta, hogy a hasonló adottságú és hasonló problémákkal küzdő intézményekben a megkérdezett felső tagozatos diákok hasonló válaszokat adtak az egyes témakörök kérdéseire.

A felmérések a sejtéseinket, napi tapasztalatainkat igazolták. A felsősöknek kevesebb idejük jut a könyvtárra és magára a könyvolvasásra is iskolai és egyéb elfoglaltságaik miatt. Ebben nagy szerepe van az érdeklődésük megváltozásának az internethasználat

térnyerésének is, mert az őket is érintő, kattintásra elérhető információáradat növekvő szerepe érezhető hatást gyakorol a gyerekek olvasási és könyvtárhasználati szokásainak megváltozására is. Mindezek pedig kihatnak a tanulási szokásaikra, képességeikre és az elért eredményeikre. A tartós figyelem hiánya korosztályos problémájuk. Ehhez még egy újabb versenytársat is kaptunk a mesterséges intelligencia megjelenésével. Az még kérdés, hogyan tudjuk segíteni az egyelőre számunkra is ismeretlen világban a diákjainkat úgy, hogy közben szükségét érezzék az önellenőrzésnek, melyet jelenleg a könyvek és az adatbázisok által nyújtott hiteles információk felhasználásával tehetnek meg.

BENE ADRIÁN

Pécsi Tudományegyetem Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Művelődéstudományi Intézet

ORCID azonosítója: 0000-0001-7996-0212

SZEDERKÉNYI ÉVA KATA

Pécsi Tudományegyetem Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Felnőttképzési és Képességfejlesztési Tanszék

ORCID azonosítója: 0000-0002-9523-5878

Tapasztalati tanulás visegrádi hídfőkkel – egy lengyel-magyar kultúratudományi együttműködés tapasztalatai

Kulcsszavak: tapasztalati tanulás, projektmódszer, kooperatív tanulás, transzverzális készségek

2025 októberében a Nemzetközi Visegrádi Alap V4 Gen Mini-Grant programjának részeként a Pécsi Tudományegyetem Humánfejlesztési és Művelődéstudományi Intézete 17 fős, tanárokból és hallgatóból álló delegációt fogadott a Krakkói Nemzeti Oktatási Bizottság Egyeteméről (UKEN), 2026 márciusában pedig a lengyel félnél tettek egyhetes látogatást a PTE hallgatói és oktatói. A projekt célja a kulturális örökség új megközelítéseinek alkalmazásához szükséges készségek fejlesztése, valamint a közös kulturális örökség tapasztalati tanulás módszerével való felfedezése volt. A partnerek pécsi fogadásával lehetőség nyílt arra, hogy intézetünk hallgatóit bevonjuk egy közös együttműködésbe, melynek teljes módszertanát maguk a hallgatók fejlesztették és bonyolították le. A projekt során két oktató facilitátorként segítette a

hallgatókat mind a magyar, mind pedig a lengyel egyhetes program megtervezésében, előkészítésében és lebonyolításában. A kollaboratív projektmunka keretében olyan tapasztalati tanulásra nyílt lehetőség, amely valós gyakorlati körülmények között fejlesztette a résztvevők puha kompetenciáit. Az előadás bemutatja, hogyan értékelték a résztvevők a projekt elemeinek sikerességét, valamint hogy milyen transzverzális készségek (kommunikáció, az együttműködés, a kreativitás, a rugalmasság, az időgazdálkodás, a konfliktuskezelés, problémamegoldás vezetői és szervezési készségek) fejlesztése valósult meg.

BOZSÓ RENÁTA

SZTE JGYPK SZFTI Művelődéstudományi Tanszék
ORCID azonosítója: 0000-0002-6116-1778

PATKÓSNÉ HANESZ ANDREA

SZTE JGYPK SZFTI Művelődéstudományi Tanszék
ORCID azonosítója: 0000-0002-1732-3485

URBANIK TÍMEA

SZTE JGYPK SZFTI Művelődéstudományi Tanszék
ORCID azonosítója: 0000-0002-8228-2384

Csillagösvényeken. Kutatási irányok és hatások a diákok olvasási szokásainak feltérképezéséhez.

Kulcsszavak: olvasáskutatás, generációk, felsőtagozat, középiskola

Előadásunkban egy több mint egy évtizede zajló, szegedi kérdőíves trendkutatás szerepét járjuk körül, amely a felsőtagozatos és középiskolás diákok olvasási szokásait és attitűdjeit vizsgálja 2011 óta. A kutatás célja, hogy hosszú távon nyomon kövesse az olvasáshoz fűződő viszony alakulását egy olyan korszakban, amikor a digitális média és az online tartalomfogyasztás egyre meghatározóbbá válik a fiatalok életében.

A 2022-es szegedi adatfelvétel fókuszában az olvasás mindennapi jelenléte, kontextusai és szabadidős beágyazottsága állt, külön figyelmet fordítva az olvasási motivációkra és a könyvtárhasználatra, az iskolai könyvtári elvárásokra.

Jelenlegi előadásunkban azt mutatjuk be, milyen kutatási irányokat, további lehetőségeket nyitott meg a szegedi olvasáskutatás hallgatóink

és kollégáink számára, legyen szó elemzésekről, másodelemzésekről, mélyfúrásokról vagy összehasonlításon alapuló vizsgálatokról. Áttekintjük azokat a tematikus és módszertani irányokat, amelyek a szegedi trendkutatásból kiindulva jöttek létre: például a motivációs háttér mélyebb feltérképezését célzó kvalitatív vizsgálatokat, a digitális olvasási terek és szövegfogyasztási szokások elemzését, illetve az iskolai könyvtári gyakorlatokra reflektáló alkalmazott kutatásokat is.
Célunk, hogy rámutassunk: a diákok olvasási kultúrájának megértése nem csupán hosszú távú adatgyűjtést igényel, hanem egy **egyre bővülő kutatási hálózatot**, amely képes lépést tartani a fiatalok gyorsan változó médiahasználati és szövegértési világával.

BRACHINGER TAMÁS

Pécsi Tudományegyetem, Kultúratudományi, Pedagógusképző és Vidékfejlesztési Kar

ORCID azonosítója 0009-0003-0346-2577

A közművelődési feladatellátás és a fenntartói környezet jellegzetességei

Kulcsszavak: helyi társadalom, intézményi autonómia, településközösség, közművelődés, kulturális politika

A közművelődési intézményrendszer vonatkozásában áttekintésre kerül az elmúlt, több mint egy évtized adekvát fenntartói környezetének változtatásai, különös tekintettel az önkormányzati rendszert érintő jogi módosítások és politikai akaratképzés erőteljes hatásaira. Habár a közművelődési intézmények illetve a közművelődési feladatellátás döntő részben önkormányzati fenntartásban, hatáskörben maradt, szemben a köznevelési – korábban közoktatási – illetve szakképző intézmények államosításával és az ahhoz kapcsolódó központosítási törekvésekkel, de facto a közművelődési szférát is elérte a szakmai autonómiák beszűkülése, miközben a 2016-2019 közötti időszakban egy jelentősnek tekinthető, országos hatókörű szakmai innováció is megvalósult hazánkban a nagy nemzeti közgyűjtemények együttműködésében. Ez volt a „Cselekvő közösségek" nevű pályázati projekt, amelynek része volt az „intézmények társadalmiasítása" nevű pilot program. A magyar települések érdekaggregációs és autonómiamegtartó képessége és ettől nem függetlenül a helyi társadalmak intaktsága eltérő képet mutat ugyan, de a társadalmi részvétel szintje és a vele szoros kapcsolatban álló közbizalom, amelyek fontos előfeltételei a közművelődés lokális keretek között történő optimális érvényesülésének, a legtöbb esetben elmarad az optimálistól. Ezért kissé ellentmondásos, hogy az előző évtized elején a kulturális kormányzat éppen a „közösségi művelődés" kanonizálására törekvés. Azóta ez a szándék „elhalkult", álláspontom szerint éppen az adekvát

politikai, társadalmi környezet inkluzivitásának hiányában. Lehet, hogy ebben is változás lesz?

CSENKI NIKOLETT

PhD-hallgató (SZTE BTK IKDI – Irodalom- és Kultúratudományi Doktori Iskola)

ORCID azonosítója: 0009-0001-9797-7859

„[M]egtanultuk ifjusági irodalmunkat saját nemzeti szellemben művelni, fejleszteni" (Az 1867 és 1900 között megjelent honi ifjúsági könyvsorozatokról)

Kulcsszavak: gyermek- és ifjúsági irodalom; ifjúsági könyvsorozatok; szerialitás; nemzetnevelés; dualizmus

Az előadás arra keresi a választ, hogy az 1867 és 1900 között megjelent ifjúsági szépirodalmi könyvsorozatok miként járultak hozzá a nemzeti identitás formálásához és a hazafias értékrend közvetítéséhez a dualizmuskori Magyarországon. A korszakban intézményesülő ifjúsági irodalom nemcsak pedagógiai és szórakoztató funkcióval bírt, hanem egyben a kulturális és ideológiai akkulturáció kitüntetett médiumát is jelentette. Az előadás abból a feltevésből indul ki, hogy a sorozatos megjelenés, az olcsó és széles körben hozzáférhető kiadványok, valamint azok ismétlődő narratív és vizuális mintázatai együttesen segítették elő a nemzeti közösség imaginárius konstrukcióját.
Az elemzés olyan sorozatokra fókuszál, mint például a Gaál Mózes szerkesztette *Hazafias Könyvtár* vagy a Singer és Wolfner Irodalmi Intézet Rt. által elindított *Filléres Könyvtár*. Az előadás kiemelt figyelmet fordít a sorozatok kiadástörténeti és médiatörténeti sajátosságaira, a fordításirodalom kezdeti dominanciájára, a didaktikai és ideológiai funkciók működésére, valamint a hazafias tematikájú szövegek és illusztrációk identitásképző szerepére. A vizsgálat rávilágít arra, hogy a honi ifjúsági könyvsorozatok egyszerre működtek piaci termékként, pedagógiai eszközként és a nemzetépítés kulturális médiumaiként a 19. század utolsó évtizedeiben.

Dr. habil. DANI ERZSÉBET

Debreceni Egyetem, Könyvtár- és Információtudományi Tanszék;
Katona József Könyvtár, Kecskemét

ORCID azonosítója: 0000-0002-8771-8335

Az olvasás ökoszisztémája: a könyvtár mint kulturális motor a kortárs médiakörnyezetben

Kulcsszavak: olvasásnépszerűsítés, Katona József Könyvtár innovatív gyakorlatai, digitálistér-lehetőségek, Könyvtári Kihívás

Az előadás a kortárs médiakörnyezet komplexitásából kiindulva az olvasás mint kognitív, kulturális és társadalmi gyakorlat újrapozicionálására tesz kísérletet. Az olvasási szokások átalakulása (a digitális platformok térnyerése, a fragmentált figyelem és a multimodális tartalomfogyasztás) az olvasás ökoszisztémájának új értelmezését teszi szükségessé. E keretben a könyvtár mint mediáló intézmény jelenik meg, amely a kulturális hozzáférés, az információs műveltség és a közösségi tanulás metszéspontjában működik.
Az empirikus fókuszt a Könyvtári Kihívás pályázat eredményeinek elemzése adja, különös tekintettel a díjazott projektekre, amelyek jól szemléltetik a könyvtárak kortárs médiakörnyezetben betöltött, megújuló szerepét. Kiemelt példaként a Katona József Könyvtár innovatív programjai kerülnek bemutatásra. Ezek a kezdeményezések az olvasásnépszerűsítést a digitális kultúra eszköztárával ötvözik, miközben közösségépítő és inkluzív stratégiákkal erősítik az olvasás társadalmi beágyazottságát. Mindez empirikusan is alátámasztja, hogy a könyvtárak nem csupán szolgáltató intézmények, hanem aktív kulturális motorok, amelyek képesek adaptívan reagálni a médiakörnyezet változásaira, és újra megerősíteni az olvasás szerepét a 21. századi tudástársadalomban.

DÓRI ÉVA

Pécsi Tudományegyetem Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar,
Humán Fejlesztési és Művelődéstudományi Intézet,
Művelődéstudományi Tanszék, tanársegéd.

ORCID azonosítója: 0009-0000-1438-4568

A közművelődés új perspektívái a kulturális demokrácia tükrében az 1980-as évek Magyarországán

Kulcsszavak: közösségi művelődés, kollektív szereplők, intézményi heterogenitás, társadalmi tőke aggregációja

Az 1980-as évek első felében a Népművelési Intézet szakmai koordinációjával interdiszciplináris szemléletű komplex fejlesztési programok kezdődtek hazánk több kistelepülésén. Az 1960-as évektől fokozódó közigazgatási centralizáció következményeként ekkorra a politikai alávetettségből eredő kiszolgáltatottság determinálta 2100 település lakosságának mindennapjait. A helyi társadalom problémáit és az intézményi diszfunkciók kérdésköreit egyre több korabeli szervezet tűzte napirendre, de mértékadó változásnak a helyi kollektív cselekvéseket integráló közművelődési mező plurális közege adott teret. Kutatásom a népművelők szakmai pozícióváltását kifejező közösségi-fejlesztői beavatkozások körülményeire fókuszál. Célom, hogy a szakmatörténeti narratívákban kevésbé hangsúlyos összefüggésekre is ráirányítsam a figyelmet, és árnyaltabb képet alkossak a közösségi munkamódok hazai megjelenéséről.

A lakóhelyek regresszív társadalmi és gazdasági helyzetére, intézményhiányára reflektáló népművelői terepmunkák a helyi erőforrások feltárását, katalizálását és a lakossági részvétel ösztönzését szolgáló alternatív tevékenységként interpretálhatók. A kulturális alapú lokális társadalomfejlesztésben artikulálódó konzisztens cselekvések hátterében a Nyitott ház Kollégium informális közössége állt. E heterogén szakmafejlesztői csoport a lakóhelyek társadalmi valóságát

helyezte előtérbe, a szerves fejlődés komplex értékorientációját és az interdiszciplináris gondolkodásmód érvényesülését képviselte. A performatív cselekvésként értelmezhető beavatkozásokat (esettanulmányaim nyomán: Zalaszentlászló, Dióskál, Balatonszabadi, Bakonyszentkirály, Várong) a kor településpolitikájában hangsúlyos alapellátás-pótlás szándéka ösztönözte. E „kísérletként" hivatkozott gyakorlatok eredménye a népművelői szerepfelfogás módosulása és a közösségi művelődés módszertani megújulása, mely utat engedett a közösségi tervezés és a közösségfejlesztés meghonosodásának.

Előadásomban e máig ható szakmai paradigmaváltás főbb ismérveit Richard Pine kulturális demokrácia elméletére építve ismertetem. Az aktori visszaemlékezéseken, szakmai publikációkon és levéltári dokumentumokon alapuló kutatásom eddigi eredményei nyomán a közművelődési mező korabeli szereplőit a közpolitikai elemzés módszertanával differenciálom, és egy-egy esetpélda alapján konkrét cselekvési terekben vizsgálom a társadalmi, hatalmi és szakmaközi együttműködéseken alapuló performatív gyakorlatok főbb ismérveit és eredményeit.

FEKETE MARIANN

SZTE BTK Szociológia tanszék; A kutatást a Szegedi Tudományegyetem Interdiszciplináris Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Kiválósági Központ Bölcsészettudományi és Társadalomtudományi Klaszterének Digitális Társadalom Kompetenciaközpontja támogatta. A szerző a Diffúzió és globalizáció kutatócsoport tagja, az Ifjúságkutatás alprojekt vezetője.

ORCID azonosítója 0000-0002-6357-5931

Digitális rajongás és közösségi identitás: az ifjúsági szubkultúrák új korszaka

Kulcsszavak: ifjúsági szubkultúrák, online platformok, kulturális szubsztancia, big data, social listening

A 21. század fiataljai számára a digitális tér vált az identitás- és közösségképzés elsődleges színterévé. Az online platformokon szerveződő ifjúsági csoportok új típusú, hálózatos szubkultúrákat hoznak létre, amelyek közös élményekhez és digitális kulturális gyakorlatokhoz kapcsolódnak, erős érzelmi kötődést alakítva ki. Az előadás célja, hogy bemutassa, miként alakul át a szubkultúra fogalma a hálózati társadalomban, hogyan definiálhatók a vizsgált közösségek a Hodkinson (2002) által meghatározott szubkulturális szubsztancia négy dimenziója (identitás, értékek, elköteleződés, autonómia) mentén. Az előadás rávilágít arra is, hogyan teremtenek saját nyelvet, szabályokat, rítusokat és szimbólumokat ezek a közösségek, miként válnak sok fiatal számára az identitásuk meghatározó részévé.

Az előadásban bemutatott kutatás hagyományos (online survey, interjúk, résztvevő megfigyelés) és új típusú társadalomtudományi kutatási módszereket (big data alapú social listening) egyaránt alkalmaz. Az

eredmények azt mutatják, hogy a digitális szubkultúrák saját autonóm kulturális ökoszisztémákként működnek, ahol a szimbolikus megkülönböztetés, az érzelmi bevonódás és az online-offline átjárhatóság kulcsszerepet játszik az új típusú kollektív identitások formálódásában.

GOMBOCZ ORSOLYA

Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK Tanárképző Tanszék

ORCID azonosítója 0009-0002-0942-6342

A múzeumok és a tanárképzés

Kulcsszavak: tanárképzés, múzeum, kultúra

A múzeum mint a kultúraközvetítés lehetősége általánosan elfogadott. Azért, hogy a társadalom széles rétegeihez eljusson, számtalan intézmény kínál hozzáértő szakemberek által megalkotott programokat, múzeumpedagógusok vezette hasznos és izgalmas foglalkozásokat minden érdeklődőnek. A múzeumokban összegyűjtött és kiállított kulturális javak, természeti értékek könnyen beilleszthetők az iskolai nevelő-oktatómunkába, értő bemutatásuk jól szolgálhatja a ma oly sokat emlegetett élménypedagógiát is. A múzeumok jó lehetőséget teremtenek az életen át tartó tanulásra is, hiszen nem csak a fiatal korosztályt szólítják meg programjaikkal, kiállításaikkal, ráadásul mindenki az érdeklődésének megfelelő tartalmakkal ismerkedhet meg. A múzeumok és a kultúra iránti érdeklődést azonban gyermek- és fiatalkorban kell megalapozni. A családoknak csak egy része tud a kultúraközvetítésnek ezen a területén kielégítő módon teljesíteni, ezért – mint a nevelés oly sok területén – itt is az iskolára, a nevelőre hárul a feladat. Múzeumi élményben azonban csak az a pedagógus tudja részesíteni neveltjét, akinek van igénye a múzeumlátogatásra, és aki maga is jártas ezen a téren. Csak az értő és aktív múzeumlátogató vezeti be szívesen neveltjeit is ebbe a világba. Fontosnak tartjuk tehát, hogy a tanárképzésben már a kezdetektől kellő hangsúlyhoz jusson a múzeumok világa. Kutatásunkban egyfelől arra keressük a választ, hogy egyetemünkön az elmúlt három évben tanár-szakos hallgatók hogyan gondolkodnak a múzeumról, mennyire aktívak, illetve tájékozottak ezen a téren. Továbbá szeretnénk bemutatni oktatói törekvésünk tapasztalatait

is, miszerint tanár-szakos hallgatóknak kínálunk közös kulturális programokat.

HEVESI TÍMEA MÁRIA PHD

SZTE JGYPK SZFTI Művelődéstudományi Tanszék

ORCID azonosítója: 0000-0002-2727-8200

A jó szándék nem elég...– Produktív segítés kompetencia-orientált nézőpontból

Kulcsszavak: produktív segítés, fogyatékosság, transzverzális kompetenciák, jól-lét

A fogyatékossággal élő személyek ki vannak téve a társadalmi kirekesztettség, szegénység kockázatának, a róluk szóló tévhiteknek, s a jótékonykodó segítségnyújtásnak. Mindezek gátjai annak, hogy képesek legyenek a munkaerőpiacra belépni és tartósan bennmaradni, s mindezek hiányából adódóan a jól-létüket megteremteni. Jövőorientált nézőpontból a pedagógia/andragógia területén a segítségadás egyik legjelentősebb feladata, hogy elősegítse a munkavállalói kompetenciák kialakulását, fejlődését. Jelen korunk kihívásaira reagálva, a munkaerőpiaci igényeket figyelembe véve a pedagógia elméleti és gyakorlati színterein is jelentős szerepet szükséges kapnia a transzverzális kompetenciák fejlesztésének. A transzverzális kompetenciák meglétének következménye a belső motivációval ösztönzött tevékenységek végzése; kritikai mérlegelés és döntés; gondolatok, érzések és tapasztalatok hatékony kölcsönös megosztása; kiegyensúlyozott társas kapcsolatok és tudatos életvitel; felelősségvállalás az elvégzett munka eredményéért és minőségéért, vállalkozói hajlandóság és kezdeményezőkészség.
A téma kutatása során a segítségadás egy szűkebb területével foglalkozunk, a speciális pedagógia körébe tartozó, speciális képzést igénylő tanulók, fiatalok problémamegoldását, önálló döntéshozatalát, kreativitását, kommunikációs készségét, felelősségvállalását elősegítő segítségadás formáját tárgyaljuk, melynek célja, hogy a tanulót felkészítse a felnőtt élet kihívásaira, a munka világára, s a minél önállóbb életre.

Az előadás során a „jó szándék”-on alapuló segítségadás filozófiai gyökereinek és mai tudományos megítélésének vizsgálata után a jól-lét megteremtéséhez szükséges transzverzális kompetenciák aktivizálása szempontjából összehasonlításra kerülnek a jó szándékú és a produktív segítés hatásmechanizmusai a problémamegoldás folyamatában.
Hipotetikus modellünk elemzése alapján az a megállapításunk, hogy a jó szándékú segítéshez viszonyítva a produktív segítés során hatékonyabban aktiválhatók a transzverzális kompetenciák, melyek eléréséhez a fogyatékossággal élő gyerekekkel, tanulókkal, felnőttekkel, s – életük, jövőjük döntéshozóival – a szüleikkel, gondozóikkal foglalkozó szakemberek produktív segítésre vonatkozó módszertani felkészítése szükséges.
A kutatás relevanciája, hogy a produktív segítés módszere támogathatja a tanulóknál, fiataloknál a transzverzális kompetenciák fejlődését a gyakorlatorientált feladathelyzetekbe ágyazott problémamegoldás folyamata által.

KASIK LÁSZLÓ

SZTE BTK Pszichológiai Intézet
MTA–SZTE Iskolai Kudarcok Megelőzése Kutatócsoport (IKUKU)
SZTE Szociális Kompetencia Kutatócsoport

ORCID azonosítója: 0000-0001-5725-5264

Élet az iskolában – a siker ára és a kudarc haszna

Kulcsszavak: iskolai élet; siker- és kudarcélmény; nem kognitív jellemzők; gyermek- serdülőkor; pedagógusi vélekedések

Az oktatás- és kultúrakutatás vissza-visszatérő kérdései, hogy az iskola miként közvetíti a teljesítményelvárásokat és sikerértelmezéseket, valamint hogyan formálja a tanulók kudarcélményhez való viszonyát, miként segíti az iskolai kudarcokkal való megküzdést. Mindezekkel kapcsolatban hosszú ideig a kutatások elsősorban a tanulmányi eredményességre és az iskolai teljesítmény mérhető mutatóira koncentráltak, míg napjainkban egyre nagyobb hangsúlyt kapnak az iskolai élet nem kognitív összetevői, például a szociálisprobléma-megoldás, a kiégés, a motiváció és az alkalmazkodás. Az előadásban egy általános (n = 655) és egy középiskolai (n = 900) tanulók körében, egy pedagógusokkal (n = 155) végzett kérdőíves vizsgálat eredményei, illetve egy fejlesztőprogram (n = 18) hatásai mentén mutatom be, miként jelenik meg a siker és a kudarc a diákok iskolai életében, milyen „ára” és „haszna” lehet ezeknek az élményeknek, milyen kognitív és nem kognitív tényezők játszanak szerepet ezek kialakulásában és fennmaradásában, illetve a pedagógusok miként látják saját szerepüket a tanulói sikerek és kudarcok megjelenésében. A vizsgálatok eredményei alapján a sikert megélő tanulókra jellemzőbb az adaptív problémamegoldás, az asszertív kommunikáció és a magasabb iskolai jóllét, ugyanakkor e tanulók kisebb hányadánál megjelenik a teljesítménykényszer, a szorongás és a kiégés is. Ezzel szemben a kudarcélmények együtt járhatnak negatív problémaorientációval, impulzív vagy elkerülő viselkedéssel, gyengébb iskolai elégedettséggel,

ám ezek mértéke igen meghatározó a megküzdési folyamatban. A kutatások alapján végzett fejlesztőprogram eredményei arra is rámutatnak, hogy a kudarc nem csupán negatív tapasztalat lehet: megfelelő támogatás és reflektív feldolgozás mellett hozzájárulhat a reziliencia, az önismeret és az alkalmazkodóképesség fejlődéséhez. Ebben a változásban hatalmas szerepük van a pedagógusoknak, akik körében jelentős azoknak a száma, akik szerint a tanulói kudarcélmény kialakulása tőlük kevésbé függ, annál inkább a családi háttértől és a diák jellemzőitől. A kutatások és a fejlesztés legfőbb üzenete, hogy az iskolai élet sikeressége hosszú távon nem kizárólag a tanulmányi teljesítményen múlik, hanem azon is, hogy az iskola és a pedagógusok miként támogatják a tanulók adaptív problémamegoldását, érzelmi biztonságát és a kudarcok feldolgozását.

KECZER GABRIELLA

Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar

ORCID azonosítója: 0000-0003-0145-0380

BOZSÓ RENÁTA

Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar

ORCID azonosítója: 0000-0002-6116-1778

JÁRMAI ERZSÉBET

Pannon Egyetem

ORCID azonosítója:0000-0002-5187-5216

Időzsonglőrök: motiváció és megküzdés a felnőttkori tanulásban Egy levelező tagozatos hallgatók körében végzett felmérés tanulságai

Kulcsszavak: felsőoktatás, felnőtthallgatók, felnőttkori tanulás, tanulási motivációk, generációk

A Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Művelődéstudományi Tanszékén 2020 májusában alakult meg a KAPOCS Kultúra – Könyvtár – Közösség, Andragógia, Pedagógia, Oktatás Kutatócsoport. A kutatócsoport Oktatáskutató Műhelyének első nagy projektje a Kar levelező tagozatos hallgatóinak körében végzett kutatás volt. Ennek keretében vizsgáltuk, hogy a szakirodalomban leírt generációs jellemzők megjelennek-e a hallgatók különböző életkori csoportjaiban; összehasonlítottuk a fiatalabb és az idősebb hallgatók tanulási motivációit; elemeztük a felnőtthallgatók tanuláshoz való viszonyát és a tanulás során tapasztalt nehézségeit, valamint a munka és család mellett történő tanulás kihívásait. Előadásunkban ennek a

kutatásnak a legfontosabb megállapításait foglaljuk össze, melyek a következők: a hallgatók viszonyulása a tanuláshoz alapvetően pozitív, a hajtóerők között a belső, tanuláshoz, fejlődéshez kapcsolódó motivátorok dominálnak. A legnagyobb kihívást az időtényező, azaz a munka, a családi szerepek és a tanulás összeegyeztetése jelenti a levelezős hallgatók számára. Támogatást elsősorban a családtól, kisebb mértékben a munkahelytől kapnak. A hallgatók különböző generációinak összehasonlítása azt mutatja, hogy kirajzolódnak olyan, a fiatalabbakra és az idősebbekre inkább jellemző erények, amelyekre érdemes lenne építeni a tanulási-tanítási folyamatban. Kutatási eredményeink visszaigazolták a hallgatói sokféleséget, képet adtak az aktuális nehézségekről, motivációs tényezőkről és megerősítették, hogy a módszerek és a tanulástámogatás tudatos megválasztásához, az eredményes oktató-hallgató kooperációhoz szükség van hallgatói jellemzők és igények rendszeres felderítésére.

DR. KEGYES ERIKA

Szegedi Tudományegyetem JGYPK Magyar és Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék

ORCID azonosítója: 0000-0001-9457-4133

Ki a kreatívabb mi vagy az MI? A kreatív írás, mint komplex fejlesztő módszertan átalakulása a mesterséges intelligencia korában

Kulcsszavak: kreatív írás, nyelvi készségfejlesztés, önkifejezés, mesterséges intelligencia

A kreatív írás, mint komplex nyelvi fejlesztő módszer nemcsak sok lehetőséget kínál a különböző tantárgyi tartalmak érdekes feldolgozásához a közoktatás minden szintjén, hanem nagyban hozzájárul a diákok személyiségfejlődéséhez, kreatív gondolkodásának kialakulásához, illetve hatékonyan támogatja az önkifejezést elősegítő kommunikációs formák elsajátítását is. A kreatív írás módszertana tartalmi szempontból a diákok ötletgazdagságára, formai szempontból pedig nyelvi kreativitásukra épít, s abból indul ki, hogy a közös írás élménye célzottan gazdagítja a résztvevők szociális kompetenciáit és érzelmi intelligenciáját, javítja ezáltal a kifejezőkészségüket, hozzájárulva ahhoz, hogy szövegek valóban életre keljenek. Ugyanakkor a mesterséges intelligencia korában egyre többször találkozunk azzal, hogy az MI betölti az új íróeszköz szerepét, automatizálja a tartalomgenerálást, színes és izgalmas történeteket hoz létre az egyéni vagy csoportos írásra ráfordítandó idő és energia töredéke alatt, s ezért újtípusú kihívások elé állítja a kreatív írást, mint nyelvi fejlesztő módszert. Az előadásban nemcsak ezekről a kihívásokról lesz szó, hanem arról is, hogy hogyan alkalmazható az MI a kreatív írás különböző fázisaiban, és milyen céllal segíthet az írásművek megszületésében. Nemzetközi vonatkozásban több tanulmány is beszámol olyan kísérletekről, ahol a résztvevők (ismert

írók, kreatívírás-kurzust látogató diákok, írással kísérletezők széles tábora) az MI-vel közös írás tapasztalatairól osztják meg a gondolataikat. Az előadásban egy, a nemzetközi eredmények alapján megtervezett és megvalósított, magyar kontextust vizsgáló kísérlet bemutatására vállalkozom, amire egy kreatív írással foglalkozó tanfolyam keretein belül került sor. A csoport hagyományos írásmódszertannal dolgozott (pl. kulcsszavakból történetalkotás). A történetek megismerése után az általam megadott tartalmi és formai szempontok szerint véleményeztük a megszületett írásokat. Ezután ugyanazon kulcsszavak beírásával a Grasp Online Történet Generátort kértük meg, hogy alkosson történetet. A mesterséges intelligencia által létrehozott történetet felolvastuk, s a szövegproduktumot a korábban megismert értékelési szempontok szerint elemeztük. Végül összehasonlítottuk a mi történeteinket az MI történeteivel. Az előadás végén ennek az összevetésnek az eredményeit ismertetem, támaszkodva a kísérletben résztvevők véleményére.

KEREKESNÉ DÓCS NIKOLETTA

Kultúra és technológia találkozása – Frazémák tanítása általános iskolában MI-eszközökkel

Kulcsszavak: mesterséges intelligencia, képgenerátorok, nyelvi-kulturális örökség, szólások és közmondások, általános iskola

A szólások és közmondások a nyelvi-kulturális örökség fontos elemei, ugyanakkor a mai diákok körében egyre kevésbé ismertek. Az általános iskolai tanítási tapasztalatok azt mutatják, hogy a frazémák metaforikus jelentése gyakran nehezen érthető a tanulók számára, noha a központi felvételikben rendszeresen megjelennek. A hagyományos oktatási módszerek mellett ezért érdemes olyan eszközöket bevonni, amelyek közelebb hozzák a kifejezések jelentését a diákokhoz.

Kutatásomban azt vizsgálom, hogyan lehet a mesterséges intelligencián alapuló képgenerátorokat és egyéb MI-eszközöket a frazémák tanításának támogatására felhasználni. A képgenerátorok képesek vizuálisan megjeleníteni a nyelvi kifejezéseket, így segítik a metaforikus jelentés megértését – még akkor is, ha olykor humoros félreértelmezésekhez vezetnek. Az MI-eszközök emellett lehetőséget nyújtanak a frazémák jelentésének értelmezésére, kontextusba helyezésére, differenciált gyakorlására és interaktív feldolgozására. A vizuális és játékos tanulási helyzetek növelhetik a diákok motivációját, elősegíthetik a kifejezések hosszabb távú rögzülését, és hozzájárulhatnak a kulturális tudatosság erősítéséhez.

A kutatás célja annak feltárása, hogy a frazémák MI-eszközökkel támogatott tanítása milyen mértékben teheti hatékonyabbá a nyelvtanórákat, és hogyan segíthet a magyar nyelvhez és kultúrához való pozitív viszony kialakításában.

KERPICS JUDIT

Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar
Szakképzési, Felnőttképzési és Tudásmenedzsment Intézet
Művelődéstudományi Tanszék

ORCID azonosítója: 0000-0003-0797-7116

Élményszerű múlt – Az élő történelem módszer használata a magyar közművelődésben

Kulcsszavak: élő történelem, újrajátszás, múzeumpedagógia, hagyományőrzés, kísérleti régészet

Az élő történelem vagy élő történelmi interpretáció módszer angolszász minták nyomán honosodott meg egyes magyar közművelődési intézmények programkínálatában. A módszer lényege az, hogy egy történelmi korszak eseményeit vagy hétköznapi életmódját történelmi viseletbe öltözött, korhű tárgyakkal körülvett múzeumi dolgozók vagy élő történelem előadók mutatják be élményszerű, átélhető módon a látogatóknak. Ez kiegészítheti vagy helyettesítheti a hagyományos tárlatvezetést, de nem múzeumi környezetben önálló kulturális programként is vonzó lehet a közönség számára. Előadásomban tisztázom az élő történelem és társterületei (újrajátszás, múzeumi színház, kísérleti régészet, hagyományőrzés) fogalmait és a magyar kultúrakutatásban elfoglalt helyét. A budapesti székhelyű Mare Temporis Történelmi Hagyományokért Alapítvány független csoportként több közművelődési intézmény számára biztosít élő

történelem programokat. Interjú segítségével vizsgáltam a szervezetben aktív élő történelem előadók motivációit, munkamódszerét, előképzettségét, és az élő történelem előadás professzionalizálódásának lehetőségeit.

KOVÁCS-KRASSÓI ANIKÓ

Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar
Szakképzési, Felnőttképzési és Tudásmenedzsment Intézet
Művelődéstudományi Tanszék

ORCID azonosítója: 0009-0006-5310-5975

A közelmúlt reprezentációi: életek, emlékek és illatok a dániai Den Gamle By skanzenben

Kulcsszavak: szabadtéri múzeum, múzeumandragógia, élő történelem, idősgondozás, Dánia

A világon elsőként megépült stockholmi skanzen nagyszerű modellje az egyre népszerűbb szabadtéri múzeumok megvalósításának. Magyarországon is több, magas színvonalon kialakított skanzen működik, amelyek alapvető sajátossága, hogy a távoli múlt világát idézik meg, és a történeti hitelesség igényével mutatják be a hagyományos építészeti formákat, tárgykultúrát és használati eszközöket.

A dániai Aarhusban található Den Gamle By e hagyományos koncepcióhoz képest másfajta megközelítést képvisel: a kiállítóterek részét képezi a közelmúlt, különösen az 1970–1980-as évek életének bemutatása. A látogatók a lakásokba belépve találkozhatnak a városban élő egyetemista lakóközösség egykori tagjaival, különböző családmodellek képviselőivel, bepillantást nyerhetnek egy török bevándorló család életkörülményeibe, vagy megtapasztalhatják, milyen környezetet tudott magának teremteni egy egyedülálló látássérült férfi.

A dán skanzen emellett kiemelt figyelmet fordít múzeumandragógiai gyakorlatokra: önkéntesek bevonásával speciális foglalkozásokat szervez demenciával élő idősek és gondozóik számára, lehetőséget teremtve arra, hogy kapcsolatot találjanak saját múltjukkal és aktív életszakaszaikkal.

Előadásomban arra szeretnék rámutatni, hogy a közelmúlt személyes történeteinek és a mindennapi élet múzeumi bemutatása milyen fontos szerepet játszhat a közösségi emlékezet alakításában, az identitás megerősítésében és a társadalmi párbeszéd előmozdításában.

KOVÁCSNÉ BICZÓ KLAUDIA

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem Felnőttképzés-kutatási és Tudásmenedzsment Intézet, ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem Neveléstudományi Doktori Iskola

ORCID azonosítója: 0009-0002-6888-0748

A társadalmi tőke szerepe a kistelepülési közösségi élet alakításában: egy empirikus vizsgálat eredményei

Kulcsszavak: társadalmi tőke, kistelepülési közösségek, kapcsolati hálók, közösségi részvétel

Az előadás alapját adó kutatás célja annak feltárása, hogy az adott településen élők személyes kapcsolati hálói, a bizalom különböző formái, az együttműködés mindennapi gyakorlatai és a részvételi mintázatok miként befolyásolják a közösségi élet alakulását, a civil aktivitás lehetőségeit, valamint a helyi fejlődési folyamatokat. Az andragógiai megközelítés lehetőséget kínál annak értelmezésére, hogy a közösségi tanulás, az önszerveződés, továbbá az egyéni és csoportos részvétel milyen módon jelenik meg egy őrségi kistelepülési közegben, illetve milyen társadalmi és közösségi feltételek támogatják vagy korlátozzák ezek kibontakozását.

A kutatás kvalitatív és kvantitatív módszerek együttes alkalmazásával vizsgálja a település belső kapcsolati mintázatait, különös figyelmet fordítva azokra a tényezőkre, amelyek elősegíthetik az aktív közéleti jelenlétet, az együttműködési hajlandóság erősödését és a helyi közösség megerősödését. Az eredmények hozzájárulnak annak megértéséhez, hogy a társadalmi tőke milyen szerepet tölt be a település életminőségének, identitásának és hosszabb távú fejlődési lehetőségeinek alakításában.

Az előadás célja, hogy az elkészült elemzések alapján olyan értelmezési kereteket és gyakorlati tanulságokat mutasson be, amelyek támogathatják a települési szereplőket a tudatosabb közösségfejlesztésben és az együttműködés erősítésében.

MEDGYESI KONSTANTIN

SZTE JGYPK Szakképzési, Felnőttképzési és Tudásmenedzsment Intézet Művelődéstudományi Tanszék

ORCID azonosítója: 0000-0001-8667-6025

Móra Ferenc Aranykoporsó című regényének kortárs fogadtatása

Kulcsszavak: 1930-as évek, Móra Ferenc, regény, Aranykoporsó

Móra Ferenc Aranykoporsó című regénye a szerző utolsó műve. A regény formailag az ókori római birodalom hétköznapjairól szól. Felszínes olvasatban egyfajta rutinszerű irodalmi ismertetése a kereszténygyűldözés utolsó szakaszának. Valójában Móra Ferenc utolsó szerelmének különös és közvetett forrása. Bizarr módon a regényben írja meg azt, amit senkinek nem mondhatott el. A könyv megírásával Mórának sietnie kellett. Szó szerint a kéziratot Móra íróasztaláról fejezetenként vitték a nyomdába. A szerzői kapkodás ellenére a kötet népszerű, olvasott és sikeres lett. Az író e regényért kapta meg a Szegedi Tudományegyetem díszdoktorátusát. Az értelmiségi kritika azonban mintha megérezte volna, hogy ez a regény nem is arról szól, amiről látszólag szólnia kellene. Az előadásban a kortárs siker és sikertelenség ellentmondásait igyekszem áttekinteni.

Dr. habil. MIKLÓS PÉTER PhD

egyetemi docens (Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Szakképzési, Felnőttképzési és Tudásmenedzsment Intézet Művelődéstudományi Tanszék)

ORCID azonosítója: 0009-0009-9159-9664

Múltkonstrukciók a két világháború közötti szegedi tanítóképzésben

Kulcsszavak: pedagógusképzés, történelemtanítás, múltkonstrukciók, Magyar Tanítójelöltek Lapja

Az egyéni emlékezet éppúgy, mint a közösségi múlt – más fogalommal élve: a történelem – nem konstans entitás, hanem szükségszerűen dinamikusan változó tartalom, amelyet alapvetően az értelmezője határoz meg. A múltkonstruálásnak a két világháború közötti szegedi tanítóképzésben való megjelenését az előadás két szinten vizsgálja. Egyrészt az oktatók nézeteit (például Bálint Sándor néprajztudósét és művészettörténészét, vagy Eperjessy Kálmán történészét) a múltról való viszonyról, másrészt a történelmi tartalmaknak a hallgatók világában való megjelenését (a tanulmányi kirándulásoktól az intézményi megemlékezéseken keresztül az óratervekig). Az előadás elsődleges forrásai a Szegedi Királyi Katolikus Tanítóképző Intézet diákjai által összeállított Magyar Tanítójelöltek Lapja című orgánum lapszámai voltak.

MITNYÁN LAJOS

SZTE JGYPK Német és Német Nemzetiségi Tanszék

ORCID azonosítója: 0000-0001-9976-2491

A rezonancia-pedagógia lehetőségei és határai

Kulcsszavak: rezonancia-pedagógia, rezonanciatér, érzelmi, kognitív és testi visszacsatolás

Az előadás a rezonancia-pedagógia elméletének bemutatására és kritikai vizsgálatára vállalkozik

Ez az innovatív nevelési paradigma Hartmut Rosa német kultúratudós szociológiai és oktatásfilozófiai elméletére épül, és a hagyományos, teljesítményközpontú megközelítésekkel szemben az érzelmi, kognitív és testi visszacsatolás – azaz a rezonancia – szerepét emeli ki. A tanulás folyamatát nem puszta ismeretelsajátításként, hanem a világ felé való nyitott, dialogikus kapcsolatteremtésként értelmezi, amelyhez idő, figyelem és valódi kapcsolat szükséges.

Az előadás első része a koncepció központi téziseit veszi szemügyre: 1) a rezonancia-pedagógia osztályterem rezonanciatérként működik, ahol lehetőség nyílik a szubjektummá válásra, az önhatékonyság megélésére és az értelem megtalálására. 2) A pedagógusok rezonanciafigurákként működnek, akiknek hozzáállása és jelenléte döntő jelentőségű a pedagógiai kapcsolat minősége szempontjából. A rezonancia-pedagógia bírálja a modern oktatási rendszer gyorsaságra épülő logikáját és standardizálását, és a lassításra, hibabarát szemléletre, valamint a tanulók szubjektumként való kezelésére épülő tanulási kultúra mellett érvel.

Az előadás második része a rezonancia-pedagógia koncepciójával szemben megfogalmazott, már publikált bírálatokat veszi szemügyre. Ezek a kritikák többek között a pedagógiai gyakorlatban való alkalmazhatóságot, a fogalomhasználat pontosságát, valamint a modern oktatási rendszer strukturális korlátait érintik. A reflexió célja, hogy

árnyalt képet adjon a rezonancia-pedagógia lehetőségeiről és kihívásairól az oktatás jelenlegi kontextusában.

NAGY LÁSZLÓ

Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar Vizuális kultúra és Irodalomelmélet Tanszék, média szakmódszertan mesteroktató
Szegedi Tudományegyetem, Irodalom- és Kultúratudományi Doktori Iskola, 2. éves doktorandusz
Szegedi Tömörkény István Gimnázium, Művészeti Szakgimnázium és Technikum, mozgóképkultúra és médiaismeret szaktanár

ORCID azonosítója: 0009-0001-0241-2565

Vizuális önazonosság és digitális írástudás a mozgóképkultúra és médiaismeret oktatásában – Digitális Témahét tapasztalatok a középiskolai oktatásban

Kulcsszavak: mozgóképkultúra és médiaismeret, Digitális Témahét, vizuális kommunikáció, identitásformálás, digitális pedagógia

Az előadás a mozgóképkultúra és médiaismeret tantárgy oktatási szerepének átalakulását, valamint a vizuális kommunikáció fiatalokra gyakorolt identitásformáló hatásait vizsgálja a 2022 és 2025 között megvalósított Digitális Témahét-projektek tapasztalatai alapján. A kutatás a Nemzeti alaptanterv változásainak, az oktatáspolitikai trendeknek és a tantárgyi integráció folyamatainak összefüggésében elemzi, miként módosul a mozgóképi nevelés funkciója a digitális pedagógia korszakában. A vizsgálat középpontjában az a kérdés áll, hogyan erősíthető a mozgóképi műveltség prevenciós, kritikai és identitásfejlesztő szerepe a digitális írástudás fejlesztésén keresztül.
A kutatás esettanulmányként elemzi a Szegedi Tömörkény István Gimnázium, Művészeti Szakgimnázium és Technikum Digitális Témahét-projektjeit, amelyek a mozgóképkultúra, a digitális kultúra és a közösségi nevelés metszéspontjában valósultak meg. A vizsgált témák – cyberbullying és médiaerőszak, fake news és manipuláció, mémkultúra és mesterséges intelligencia, testképzavar és online identitás – a diákok vizuális önreprezentációját, kritikai médiatudatosságát és kommunikációs kompetenciáit állították középpontba. A tanulmány

kvalitatív és dokumentumelemzési módszerekkel dolgozza fel a projektek során létrejött tanulói produktumokat, valamint a pedagógusi és tanárjelölti reflexiókat.
Az eredmények arra mutatnak rá, hogy a Digitális Témahét nem csupán az IKT-kompetenciák fejlesztésének terepe, hanem a mozgóképkultúra és médiaismeret tantárgy megújításának kísérleti laboratóriuma is. A vizuális önreflexió, a multimodális gondolkodás és a kritikai médiaértés a 21. századi oktatás meghatározó kompetenciáivá válnak, különösen a mesterséges intelligencia és az online identitáskonstrukció korszakában.

NAGYNÉ ÁDÁMSZKI TÍMEA

Debreceni Egyetem Gyermeknevelési és Gyógypedagógiai Kar

ORCID azonosítója: 0009-0009-7530-0239

Idegennyelv oktatás megjelenésének formái és céljai az Európai Unióban

Kulcsszavak: idegennyelv, Európai Unió, Nyelvtanulás

Az Európai Unió (EU) nyelvpolitikáját a nyelvi sokszínűség tisztelete és a többnyelvűség (multilingvizmus) elvének előmozdítása határozza meg, a cél a jobb európai mobilitás, megértés és versenyképesség.
Az Európai Unió országaiban különböző módon, mennyiségben és időben válik elérhetővé a gyermekek számára az idegennyelv elsajátítás/tanulás lehetősége. Szeretném feltárni a különböző országok idegennyelv oktatási prioritását.
Az Európai Unió nem egy egységes tantervet ír elő, hanem egy közös referenciakeretet és stratégiai irányt biztosít, amelynek célja, hogy Európa polgárai aktív, mobil és többnyelvű tagjai legyenek a társadalomnak. Az EU-ban az idegennyelv-oktatás formai megjelenését leginkább befolyásoló egységesítő eszköz a **Közös Európai Referenciakeret (KER)**.
Célja az átlátható, koherens és átfogó alap nyújtása a nyelvi tantervek kidolgozásához, az oktatási anyagok tervezéséhet és a nyelvtudás értékeléséhez. A nyelvtudást 6 szinten (A1-től C2-ig) határozza meg, ezzel egységesen mérhetővé és összehasonlíthatóvá téve az uniós polgárok nyelvi kompetenciáit a tagállamok között. Az EU nem közvetlenül határozza meg a tagállamok oktatási rendszereinek tartalmát (ez nemzeti hatáskör), de ajánlásokkal és stratégiai keretrendszerekkel ösztönzi az idegennyelv-oktatás fejlesztését. A nyelvtudás az uniós stratégiai keretrendszerekben mint kulcskompetencia jelenik meg, ami hangsúlyozza a fontosságát az egész életen át tartó tanulás és a foglalkoztathatóság szempontjából.
Előadásomban szeretném bemutatni a nyelvi sajátosságok, a népesség és

a kulturális közeg összefüggésének feltárását. Az eredmények, a népesség idegennyelv tudásának vizsgálata után bemutatni a kapott válaszokat. Elsősorban a kapcsolódó szakirodalmakat, az elérhető kutatások és mérések eredményeit szeretném bemutatni.

Dr. habil NÉMETH BALÁZS PhD, egyetemi docens

SZTE JGYPK SZFTI Művelődéstudományi Tanszék

ORCID azonosítója: 0000-0002-6441-9164

Felnőttnevelési törekvések Magyarországon a Szabad Tanítás korában 1868 és 1907 között, avagy miért szerveződött Népszerű Főiskolai Tanfolyam, Erzsébet Népakadémia és az Uránia Egyesület többek között egyetemi oktatók tevékeny részvételével az University Extension mozgalma helyett

Kulcsszavak: Szabad tanítás, felnőttnevelés, népművelés, university extension

Az előadás Felkai és T. Kiss elemzéseire támaszkodva felvázolja a Szabad Tanítás korának (1868-1907) felnőttnevelési törekvéseit, majd arra keresi a választ, hogy az igazán gazdag Szabad Tanítás címmel illetett korszak második felében miért nem tudott kibontakozni Magyarország egyetemi részvételével az Egyesült Királyságból 1873-ban elindult és Oxford és Cambridge egyetemi által koordinált University Extension (Fieldhouse, 2000), noha számos ismeretterjesztő és tudományos igényű népszerű népművelési forma jön létre felnőttnevelési célokkal (Németh, 2009). A Népszerű Főiskolai Tanfolyamok, az Erzsébet Népakadémia és a magyar Uránia a Szabad Tanítás korának második szakaszában (1890-1907) modern kezdeményezéseket képviselve valóban nyitott és befogadó oktatási és nevelési felfogást realizáltak, felnőttnevelési törekvéseik, céljaik egybevágtak az Európai fejlett térségeiben ekkoriban felbukkanó és megerősödő népszerű tudásmegosztó példákkal.
Az előadás ugyanakkor rámutat arra is, hogy e korszak miért zárult le a Huszadik Század elején, azaz milyen tényezők vezettek a Szabad Tanítás korának felemelkedéséhez és későbbi hanyatlásához!

DR. PIKÓ ANDRÁS GÁSPÁR

SZTE JGYPK SZFTI Művelődéstudományi Tanszék

ORCID azonosítója: 0009-0005-2443-2240

„Dohányszemcsékkel zakó zsebében” – korhangulat és atmoszféra Bereményi Géza Cseh Tamásnak írott dalszövegeiben

Kulcsszavak: korhangulat, atmoszféra, Kádár-kor, Cseh Tamás, Bereményi Géza

Cseh Tamás 1970-es és 1980-as években megjelent lemezein a Bereményi Géza által jegyzett dalszövegek híresek arról, ahogy egy egész korszak (a Kádár-kori Magyar Népköztársaság) atmoszféráját, hangulatát visszaadják, amiben a társadalmi, magán-és közéleti helyzetek (világnézeti klub, május elseje, krakkói vonat), utcaképek, belső terek (vasúti pályaudvar, presszó, lakások) mellett Cseh hangja, előadásmódja is fontos szerepet játszik. A szöveganyag a kulturális és kollektív emlékezet olyan reflexeire apellál, melyet a kultúratudományban az elmúlt évtizedekben egyre jelentősebb „érzéki fordulat”, a szövegek testi-érzelmi hangoltságát és kisugárzását fókuszba helyező atmoszférakutatás tud megragadni. Előadásomban az irodalmi atmoszférakutatás néhány jelentősebb eredményére, főként Hermann Schmitz, Hans Ulrich Gumbrecht, Gernot Böhme elméleteire támaszkodva mutatom be, hogyan tudnak a Bereményi Géza által jegyzett dalszövegek Cseh Tamás és Másik János előadásában olyan módon közvetíteni egy korhangulatot, ami az irodalom-és kultúratudományos feldolgozottság mellett a kollektív emlékezet alulról induló kezdeményezései körében is egyre hangsúlyosabbá válik.

SÁNDOR ÁKOS

Szegedi Tudományegyetem Klebelsberg Könyvtár

Arcfelismerés egy könyvtári repozitóriumhoz illeszkedően

Kulcsszavak: arcfelismerés, könyvtári repozitórium, tartalmi feltárás, mesterséges intelligencia

A Szegedi Tudományegyetem Klebelsberg Könyvtár és Levéltár Médiatéka szolgáltatásában (https://mediateka.ek.szte.hu) elérhető digitális fotóarchívum képeinek feldolgozása során olyan megoldást kerestünk, amely helyi szerverkörnyezetben alkalmazható mesterséges intelligencia-alapú eljárás használatát teszi lehetővé. A kutatás-fejlesztési projekt célja egy integrált, félig automatizált feldolgozási modell kialakítása, amely a könyvtári metaadatolási és tartalmi feltárási gyakorlatot az AI-technológiák adta lehetőségekkel gazdagítja. Ezzel egy olyan munkafolyamat jön létre, amely ötvözi az informatikai és a könyvtári szakértelmet, és hatékonyabbá teszi a képi dokumentumokfeldolgozását. Az előadás bemutatja, miként illeszthető a face detection és a face recognition technológia a könyvtári környezetbe, elősegítve a képeken szereplő személyek azonosítását, valamint a történeti kontextus rekonstrukcióját és az archívum adatgazdagítását. A fejlesztés pilot-fázisának módszertani és technológiai tapasztalatait ismertetem, valamint bemutatom, hogy a mesterséges intelligencia alkalmazása miként járulhat hozzá a történeti források pontosabb feltárásához és a metaadat-minőség javításához. A megközelítés alapvetően gyakorlati szemléletű: célunk egy olyan, a könyvtári környezetben is fenntartható és adaptálható megoldás kidolgozása, amely hosszabb távon a vizuális források feldolgozását és újrafelhasználását támogatja, növelve ezzel az intézményi kutatási infrastruktúra adatgazdagságát éshozzáférhetőségét. Fejlesztők: Bocsán János Gergő, Farkas Cintia, Projektvezető: Sándor Ákos

SÜTŐ ERIKA

SZTE JGYPK SZFTI Művelődéstudományi Tanszék

ORCID azonosítója: 0000-0001-9087-8762

Az egész napos iskola jugoszláv modellje az 1950-es években

Kulcsszavak: oktatáspolitika, általános iskola, önigazgatás

Európában a második világháborút követő évtizedekben, a nyugati kapitalista és a kelet-európai szocialista hatalmi blokkban egyaránt megjelentek az iskolaszerkezeti átalakítást sürgető, osztályszempontú oktatási reformok. Nyugat-Európában a vegyes társadalmi összetételű alsó középiskola bevezetése vált az oktatáspolitikai programok fő tétjévé, a szovjet befolyási övezetben a tízosztályos általános iskola bevezetésével az iskolázottsági szint emelése és a politechnizáció voltak az osztálykülönbségek kiegyenlítését célzó reform legfőbb elemei (Kovai–Neumann, 2015).

A titói Jugoszlávia sajátos, különutas politikája, Nyugat-nyitottsága meghatározta a közoktatásban végbemenő reformokat. 1944-től 1948-ig Jugoszlávia esetében nem volt szó különutasságról, éppen ellenkezőleg, a sztálinizmus gyors bevezetése történt meg, és ezzel együtt már 1945-ben meghozták az általános iskolai törvényt. Az 1948-as konfliktus miatt következett a teljes irányváltás a jugoszláv politikában, és így az oktatásban is: mivel a Szovjetunió már nem lehetett példakép, a szocializmus Sztálin előtti munkás-önkormányzati tradícióihoz kanyarodtak vissza. Az önigazgatási szocializmust nagyon gyorsan, már 1949-ben bevezették a helyi tanácsok önállóságával, a vállalatokban a munkástanácsok létrehozásával. 1950-ben jelent meg az állami vállalatok munkás-önigazgatásáról szóló törvény, és ennek mintájára az általános iskolák vezetését is átalakították ugyanebben az évben.

A szakirodalomban az egyenlősítő iskolapolitikák sorából hiányzik a jugoszláv komprehenzív törekvések feldolgozása, holott több évtizedig zajlottak az erre irányuló reformtörekvések. Jelen előadás az általános iskola összehasonlító elemzésére fókuszál. 1958-ban jelent meg az Osnovna škola szakmai kiadvány, amelyben szövetségi szinten, a tagköztársaságok szakmai delegáltjaiból álló csoport dolgozta ki az önigazgatású általános iskola új tantervét és filozófiáját. Jelen előadás ezt a koncepciót az angol, orosz, illetve magyar törekvések tükrében vizsgálja.

SZIKSZAI ZSUZSANNA

József Attila Városi Könyvtár és Múzeum igazgatója, néprajzkutató-muzeológus

A kulturális intézmények a múlt–jelen–jövő egységében- a gyakorlatban

Kulcsszavak: tradíció, múzeum, közgyűjtemény, ifjúság, kutatómunka

A kulturális intézmények folyamatos új társadalmi és gazdasági kihívásoknak és elvárásoknak vannak kitéve napjainkba. Állandó megújulásra, változásra, flexibilitásra van szükség a mindennapi munkánkban. A múzeum nem őrizheti csak a múlt értékeit, a jelenben kell működnie, reflektálnia, impulzusokat küldenie és ezzel egy időben a jövőt formálni. Nem ragaszkodhatunk az eddig megszokott formákhoz, tradíciókhoz, hanem modern megoldásokat, innovációkat kell bevezetnünk a mindennapjaikba. Úgy, hogy ne sérüljenek azon értékek, szakmai mércék, melyek nélkül egy muzeális intézmény sem tud igazán hiteles maradni.
Előadásomban, a makói József Attila Városi Könyvtár és Múzeumban folyó szakmai munka tükrében (rendezvények, események, kutatómunka, gyűjteményezés, kiállítási koncepció) szeretném bemutatni ezen törekvésünket, hitvallásunkat.

SZIRMAI ÉVA

SZTE JGYPK Szakképzési, Felnőttképzési és Tudásmenedzsment Intézet Művelődéstudományi Tanszék

ORCID azonosítója: 0000-0002-6632-5815

Tanítsunk-e még „médiát”?

Kulcsszavak: médiaképzés, kihívások, hagyományos és újmédia

Két korábbi tanulmányomban[1] már felvetettem azokat a kérdéseket, amelyek a felsőoktatásban bevezetett kommunikációs és médiaképzéseket érintették. Akkoriban az elmélet és a gyakorlat merev elválása alapozta meg a szkepticizmusomat a témát illetően (még akkor is, ha pl. a JGYPK művelődésszervező szakán folyó szakirányú képzés legnagyobb erényének éppen a gyakorlat-központúságot tartottam). Napjainkra meggyőződésemmé vált, hogy az elmúlt 20 évben tapasztalható tendenciák (a bulvárosodás, a mainstream média térvesztése, a social media megerősödése) és az ezek által indukált folyamatok alapjaiban rengették meg a ezeknek a képzéseknek a hasznát, működőképességét és létjogosultságát. Mára már az AI, a mesterséges intelligencia térhódítása látszik a legfőbb kihívásnak.
Előadásomban a különböző intézményekben folyó képzések curriculumait kívánom elemezni abból a szempontból, hogy mennyire képesek megfelelni ezeknek a kihívásoknak, megjelennek-e a különböző médiaplatformok speciális elvárásai, felvetődnek-e azok a kérdések, amelyek meghatározzák a legújabb kori újságírás legfontosabb

[1]Kinek és minek tanítunk médiát? In: Juhász, Erika; Szabó, Irma (szerk.) *Nemzetnevelés-felnőttnevelés-közművelődés*; Debrecen Csokonai Kiadó (2010) 408-415.
A médiaképzés(ek) tündöklése és bukása; In: Sütő, Erika; Szirmai, Éva; Újvári, Edit (szerk.)
Sodrásban: képzések, kutatások (1975–2015): Tanulmányok; Szeged, Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó (2016) 57-69.

alapelveit, mint például a hitelesség, az eredetiség, az etikusság, a szerzőség és az igazság.

TEREBESINÉ LALIK RÉKA

Debreceni Egyetem, Gyermekkultúra MA szak, hallgató

A gasztronómia, mint az integráció hídja: A gyermekkultúra közvetítése a hátrányos helyzetű gyermekek életében, esélyegyenlőség és társadalmi felelősségvállalás

Kulcsszavak: Gasztronómia, Gyermekkultúra, Integráció

Az egyre súlyosbodó mélyszegénység és a társadalmi rétegek közötti szakadék mélyülése folyamatosan fennálló probléma. 30-35 év alatt megtett erőfeszítések, kutatások és különféle projectek igyekeztek megoldást találni, enyhíteni a hátrányokat. A XXI. században innovatívabb attitűdökkel kell stratégiát váltani. A mélyszegénységben élő roma gyermekekhez kell az utat megtalálni, az „Ő nyelvűkön" érdemes kapcsolatot teremteni. Multikulturális szemléletváltásra van szükség.

Az előadásban egy olyan megközelítést mutatok be, amely egy sajátos kulturális terület, a gasztronómia eszközként való alkalmazását állítja gyakorlata középpontjába, nemzetközi és hazai példával illusztrálva.

A magyarországi program célja a roma identitás és kultúra erősítése úgy, hogy közben szakmát és ezáltal lehetőséget kapnak a mélyszegénységben élő hátrányos helyzetű gyermekek a hatékonyabb társadalmi beilleszkedés elősegítése érdekében. A bemutatásra kerülő program a hernádnémeti Sütni Jó Alapítvány innovációja. Az alapítvány munkája révén, a gyermekek ízelítőt kapnak a hagyományos konyhatechnológiai, cukrászati és pékmesteri folyamatok elsajátításáról. Szaktudást szereznek, motivációt kapnak, hogy érdemes kitörni a szegregátumok szorításából és a munkaerőpiac felé fordulni, ezáltal a társadalom az aktív részévé válni. Híd az integráció irányába, ugyanakkor az identitástudat és a hagyományok megőrzésével kapcsolatos gyermekkultúrális tartalmak átadásának is eredményes eszköze is.

TÖLGYESSY ZSUZSANNA

PPKE BTK VJTK Óvó-és Tanítóképző Tanszék, egyetemi docens

ORCID azonosítója: 0009-0001-1223-220X

A tanulás- szórakozás egyik ősi-új módja – egy ön- és világmegismerő kör elmélete és gyakorlata

Kulcsszavak: szabadidő**,** közösségi tanulás, irodalomterápia, drámapedagógia

Hogyan védhetjük ki az internet, a mesterséges intelligencia világának torzulásait? Hogyan nyúlhatunk vissza a közösségi tanuláshoz, amely egyszerre fejleszti az egyént és a közösséget, aminek az alapja az egymásra figyelés, az egymástól való tanulás? Hogyan járulhat mind ehhez az irodalom és a drámapedagógia eszköztára?
Tükör: ön- és világfelfedezés az irodalom, a játék és az együttlét erejével elnevezésű foglalkozássorozatot indítottam 2025 őszétől kezdve egy esztergomi kulturális intézményben. A felnőtt világ egy-egy fontos témáját jártuk körül a játékok, a konkrét irodalmi szövegek, a kézműveskedés és a mozgás segítségével. A célközönség 16 éves kortól 116 évesig bárki lehetett, a kéthetente tartott alkalmak másfél órások voltak, és csak részben épültek egymásra, így bármikor lehetett hozzájuk csatlakozni.
Az előadásomban a *Tükör* kapcsán szerzett gyakorlati és módszertani tapasztalataimat szeretném átadni, ill. vele párhuzamba állítani néhány hasonló szabadidős tevékenységet. Mondandómat a XXI. század néhány kihívása köré kívánom helyezni (pl. a robottechnológia kiszorítja az emberi munkát, mit lehet tenni a fennmaradó idővel; az átlag életkor emelkedésével meddig tanulhat az ember; melyek az egyszemélyes közösségek gyakorisága mellett a társas kapcsolatok fejlesztésének a lehetőségei; mivel a biológiai szükségletek kielégítése nagyrészt megoldott előtérbe kerülnek az önfejlesztés lehetőségei; elit és populáris kultúra viszonya változóban, a művészeti tevékenység elveszítheti-e az

elitista jellegét), ezzel mintegy felvázolva az emberi élet, a szabadidő újabb perspektíváit.

Dr. habil. ÚJVÁRI EDIT

SZTE JGYPK SZFTI Művelődéstudományi Tanszék
Főiskolai tanár

ORCID azonosítója 0000-0002-4552-1585

A kultúra fogalmának paradigmatikus változásai a rég- és közelmúltban

Kulcsszavak: kultúraelmélet, paradigma, mítoszok, természetfilozófia, ökológiai antropológia

Az előadás olyan jelentős kultúrelméleti témakörökre fókuszál, amelyek az emberi kultúra eredetének és alakulásának kérdéseire adott válaszokban paradigmaváltásokat mutatnak. Az egyik téma a kultúra eredetének problematikája, amelyet az ősi eredetű mítoszokban gyökerező válaszok a természetfölötti hatalmak embereknek nyújtott ajándékaiként, a „kultúra áldásaiként" értelmeztek, majd mindezt a görög természetfilozófia gyökeresen új megközelítésben tárgyalta. A másik kiemelt téma a 20. századi ökológiai antropológia eredményeire fókuszál, amely a kultúrák sokféleségének és eltérő ütemű fejlődésének vizsgálatában előtérbe helyezte a környezeti adaptáció jelentőségét, a természettudományok modern eredményeit, túllépve a téma addigi, kizárólag társadalomtudományi tárgyalásán. A két kiemelt témakör olyan paradigmatikus változásokat jelez a kultúraelméletben, amelyeket a források és a szakirodalmi elemzések alapján értelmezhetünk.

VERÓK ATTILA

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Bölcsészettudományi Kar,

Történelemtudományi Intézet, Kulturális Örökség és Művelődéstörténet Tanszék, egyetemi tanár

ORCID azonosítója 0009-0002-6508-5298

A Kulturális örökség tanulmányok szak története és meghonosodása a magyar felsőoktatási rendszerben

Kulcsszavak: felsőoktatás, kulturális örökség tanulmányok szak

A magyarországi felsőoktatás egyik legfiatalabb, diszciplináris képzési formában működő mesterszakja a Kulturális örökség tanulmányok szak. Interdiszciplináris jellegéből adódóan a kultúratudományok sokféle területét érinti, ötvözi mind oktatási, mind kutatási portfóliójában. A szakra történő bejutás lehetőségei között éppen ezért a történelem-, az irodalom-, a könyvtár-, a kommunikációtudomány, a közösségi művelődés, a művészetek, de ugyanúgy a természettudományok több ága és egyéb előtanulmányi területek is közel egyenlő arányban képviseltetik magukat. A kimenet pedig nem csupán mesterszakos diplomával zárulhat, hanem a doktori tanulmányok megkezdésével is folytatódhat. A kultúraközvetítést, a művelődés- és oktatástörténeti hagyományok átadását zászlajára tűző szak oktatása több helyen folyik az országban. Az előadás a szak elindításától eltelt tizenöt év országos tapasztalatait, a képzésben részt vevők részleges pályakövetési adatait, valamint az átalakuló világ támasztotta igények mentén kirajzolódó perspektívákat kívánja áttekinteni.